

Гнойовик

Кінь імператора удостоївся золотих підков, по одній на кожну ногу. За що?

Він був надзвичайно гарний, з тонкими ногами, розумними очима й шовковистою гривою, що спадала на його шию довгою мантиєю. Він носив свого господаря крізь порохований дим, під градом куль, чув їхній свист і дзижчання та сам відбивався від наступних ворогів. Він захищався від них на життя і смерть, одним стрибком перескочив зі своїм вершником через упалого коня ворога і тим врятував золоту корону імператора й саме життя його, що дорожче за золоту корону. Ось за що він і удостоївся золотих підков, по одній на кожну ногу. А гнойовик тут як тут.

— Спершу великі світу цього, потім уже малі! — сказав він. — Хоча й не у величині, власне, тут річ! — І він простягнув свої худі ніжки.

— Чого тобі? — запитав коваль.

— Золотих підков! — відповів жук.

— Ти, певно, не при своєму розумі! — сказав коваль. — І ти золотих підков захотів?

— Так! — відповів жук. — Чим я гірший за цю величезну скотину, за якою ще й доглядати треба? Чисти її, годуй та напувай! Хіба ж я не з царської стайні?

— Та за що коням дають золоті підкови? — запитав коваль. — Тямчиш ти це?

— Тямчу? Я тямчу, що мене хочуть образити! — сказав гнойовик. — Це пряма образа мені! Я не стерплю, піду куди очі глядять!

— Провалюй! — сказав коваль.

— Невіха! — відповів гнойовик, виповз із стайні, трохи відлетів і опинився в гарному квітнику, де пахли троянди й лаванда.

— Правда ж, тут надзвичайно добре? — запитала жука твердокрила сонечко, вся в чорних цяточках. — Як тут солодко пахне, як усе гарно!

— Ну, я звик до кращого! — відповів гнойовик. — По-вашому, тут прекрасно?! Навіть жодної купки гною!..

І він подався далі, під тінь великої левкої; по стеблу повзла гусінь.

— Який чудовий Божий світ! — сказала вона. — Сонечко гріє! Як весело, приємно! А після того, як я, нарешті, засну або помру, як це кажуть, я прокинуся вже метеликом!

— Так, так, уявляй собі! — сказав гноївик. — От ми й полетимо метеликами! Я з царської стайні, але й там ніхто, навіть улюблений кінь імператора, який доношує тепер мої золоті підкови, не уявляє собі нічого подібного. Дістати крила, полетіти?! Та от ми зараз і полетимо! — І він полетів. — Не хотілося б сердитися, та мимоволі розсердишся!

Тут він гепнувся на велику галявину, полежав, полежав та й заснув.

Батеньки мої, який полився злива! Гноївик прокинувся від цього шуму й хотів було швидше заповзти в землю, та не тут-то було. Він порсався, порсався, пробував впливсти й на спині, й на черевці — про політ годі було й думати, — але все марно. Ні, справді, він не вибереться звідси живим! Він і залишився лежати, де лежав.

Дощ трохи вщух; жук відморгав воду з очей і побачив неподалік щось біле; це було полотно, що розклали баби білити; жук дістався до нього й заповз у складку мокрого полотна. Звісно, це було не те, що заритися в теплий гній у стайні, але кращого нічого тут не траплялося, і він залишився лежати там увесь день і всю ніч — дощ усе лив. Уранці гноївик виповз; страшенно він був сердитий на клімат.

На полотні сиділи дві жаби; очі їх так і блищали від задоволення.

— Чудова погода! — сказала одна. — Яка свіжість! Це полотно чудово затримує воду! У мене навіть задні ноги зачесалися: так би от і попливла!

— Хотіла б я знати, — сказала друга, — чи знайшла десь ластівка, що літає так далеко, кращий клімат, ніж у нас? Такі дощі, сирість — чудо! Право, наче сидиш у мокрій канаві! Хто не радіє такій погоді, той не син своєї вітчизни!

— Ви, отже, не бували в царській стайні? — запитав їх гноївик. — Там і сиро, і тепло, і пахне чудово! Ось до чого я звик! Там клімат мені до вподоби, та його не візьмеш із собою в дорогу! Чи немає тут у саду хоч парника, де б знатні особи на кшталт мене могли знайти прихисток і почуватися як удома?

Але жаби не зрозуміли його або не хотіли зрозуміти.

— Я ніколи не питаю двічі! — заявив гноївик, повторивши своє запитання тричі й усе-таки не добившись відповіді.

Жук подався далі й натрапив на черепок від горщика. Йому не слід було лежати тут, але раз він лежав, під ним можна було знайти прихисток. Під ним і жило кілька родин кліщів. Їм простору не потрібно було — аби було товариство. Самки кліщів вирізняються материнською ніжністю, і тому кожен малюк був чудом розуму й краси.

— Наш синочок заручений! — сказала одна матуся. — Мила невинність! Його найпотаємніша мрія — заповзти священикові у вухо. Він зовсім ще дитина; заручини втримають його від божевільства. Ах, яка це радість для матері!

— А наш син, — сказала друга, — ледве вилупився, а вже зараз за пустощі! Такий жвавий! Ну, та треба ж молоді перебіситися! Це велика радість для матері! Чи не так, пане гноївику? — Вони впізнали пришельця по фігурі.

— Ви обидві маєте рацію! — сказав жук, і самки кліщів запросили його проповзти до них, наскільки він міг підлізти під черепок.

— Треба вам подивитися й на моих малюків! — сказала третя, а потім і четверта матуся. — Ах, це наймиліші малюки й такі кумедні! Вони завжди поводяться чемно, якщо тільки в них не болять животики — а від цього в їхньому віці не вбережешся!

І кожна матуся розповідала про своїх діток; дітки також утручалися в розмову й пускали в хід свої кліщі на хвостиках — смикали ними гноївика за вуса.

— Чого тільки не вигадують ці пустуни! — сказали матусі, пітніючи від зворушення; але все це вже набридло гноївику, і він запитав, чи далеко ще до парника.

— О, далеко, далеко! Він по той бік канави! — сказали в один голос самки кліщів. — Сподіваюся, що жоден із моїх дітей не надумає вирушити в таку даль, а то я помру!

— Ну, а я спробую дістатися туди! — сказав гноївик і пішов, не попрощавшись, — це найвищий тон.

Біля канави він зустрів своїх родичів, таких самих гноївиків.

— А ми тут живемо! — сказали вони. — У нас преуятно! Ласкаво просимо в наше соковите місцевечко! Ви, певно, втомилися в дорозі?

— Так! — відповів жук. — Поки дощ лив, я все лежав на полотні, а така чистоплотність хоть кого замучить, не те що мене. Довелося постояти й під глиняним черепком на протязі, ну й схопив ревматизм у передкрилі! Добре нарешті опинитися серед своїх!

— Ви, може, з парника? — запитав старший із гноївиків.

— Піднімай вище! — сказав жук. — Я з царської стайні; там я народився із золотими підковами на ногах. І подорожую я з таємним дорученням. Але ви не розпитуйте мене, я все одно нічого не скажу.

І гноївик уповз разом із ними в жирну грязь. Там сиділи три молоді панночки їхньої ж породи й хихотіли, не знаючи, що сказати.

— Вони ще не просватані! — сказала мати, і ті знову захихотіли, цього разу від збентеження.

— Прекрасніших панночок я не зустрічав навіть у царській стайні! — сказав жук-мандрівник.

— Ах, не зіпсуйте мені моїх дівчаток! І не заговорюйте з ними, якщо у вас немає серйозних намірів. Втім, вони у вас, певно, є, і я даю вам своє благословення!

— Ура! — закричали решта, і жук став нареченим. За заручинами послідувало й весілля — навіщо відкладати?

Наступний день минув добре, другий — так собі, а на третій уже доводилося подумати про харчування дружини, а може, й діток. «От-то підвели мене! — сказав він собі. — Так і я ж їх підведу!» Так і зробив — пішов. День немає його, ніч немає його — дружина залишилася вдовою. Інші гноївики оголосили, що прийняли в родину справжнього волоцюгу. Ще б пак! Дружина тепер залишилася у них на шії!

— Тож нехай вона знову вважається панночкою! — сказала матуся. — Нехай живе в мене, як раніше. Плюньмо на цього негідника, що покинув її!

А він собі переплив канаву на капустяному листку. Уранці з'явилося двоє людей, побачили жука, взяли його й почали крутити в руках. Обидва були страшенно які вчені, особливо хлопчик.

— «Аллах бачить чорного жука на чорному камені чорної скелі», так ведь сказано в Корані? — запитав він і, назвавши гноївика латиною, сказав, до якого класу комах він належить. Старший учений не радив хлопчикові брати жука з собою додому — не варто, у них

вже були такі самі гарні екземпляри. Жукові така промова здалася неввічливою, він узяв та й вилетів із рук учених. Тепер крила в нього висохли, і він міг відлетіти досить далеко, долетів аж до самої теплиці й дуже зручно

прослизнув у неї — одне вікно стояло відчиненим. Забравшись туди, жук поспішив заритися у свіжий гній.

— Ах, як чудово! — сказав він.

Скоро він заснув і бачив уві сні, що царський кінь упав, а сам пан гноївик дістав його золоті підкови, причому йому пообіцяли дати ще дві. От було приємно! Прокинувшись, жук виповз і озирнувся навколо. Яка розкіш! Величезні пальми віялами розкинули угорі своє листя, крізь яке просвічувало сонце; внизу ж усюди зеленіла травичка, кишіли квіти, вогненно-червоні, бурштиново-жовті й білі, як щойно випалий сніг.

— От бездоганна рослинність! От буде смачно, коли все це зігніє! — сказав гноївик. — Чудова комора! Тут, певно, живе хтось із моїх родичів. Треба вирушити на пошуки, знайти когось, з ким можна познайомитися. Адже я гордий і цим пишаюся! — І жук поповз, думаючи про свій сон, про загиблого коня і про золоті підкови.

Раптом його схопила чиясь рука, стиснула, почала крутити й повертати...

У теплицю прийшов син садівника з товаришем; вони побачили гноївика й надумали позабавлятися з ним. Жука загорнули у виноградний листок і поклали в теплу кишеню штанів. Він було почав там крутитися, чіплятися, але хлопчик притиснув його рукою й побіг разом із товаришем у кінець саду, до великого озера. Там вони посадили жука у старий зламаний дерев'яний черевик, закріпили посередині нього тріску замість щогли, прив'язали до неї жука шерстинкою й спустили черевик на воду. Тепер жук потрапив у шкіпери й мусив вирушити в плавання.

Озеро було велике-превелике; гноївикові здавалося, що він пливе океаном, і це так його вразило, що він упав навznak і задригав ніжками.

Черевик відносило від берега течією, але щойно він відпливав трохи далі, один із хлопчаків зачочував штанини, плюскотів по воді й притягував його назад. Але от черевик відплив знову, і саме в цю мить хлопчаків так наполегливо покликали додому, що вони в поспіху забули й думати про черевик. Черевик же несло все далі й далі. Який жах! Вилетіти жук не міг — він був прив'язаний до щогли.

У гості до нього прилетіла муха.

— Яка чудова погода! — сказала вона. — У вас тут можна відпочити, погрітися на сонечку! Вам тут дуже добре.

— Базікаєте, самі не знаєте що! Хіба не бачите — я прив'язаний?

— А я ні! — сказала муха й полетіла.

— Ось коли я пізнав світ! — сказав гноївик. — Який він низький! Лише я один порядний! Спочатку мене обходять золотими підковами, потім мені доводиться лежати на мокрому полотні, стояти на протягу, і, нарешті, мені нав'язують дружину! Ледве я роблю сміливий крок у світ, оглядаюся й придивляюся, з'являється хлопча й пускає мене, зв'язаного, у дике море! А царський кінь собі пищає в золотих підковах! Ось що мене найбільше мучить! Але на цьому світі справедливості не чекай! Історія моя дуже цікава, а яка користь, якщо її ніхто не знає! Та й світ не гідний знати її, інакше він дав би золоті підкови мені, коли царський кінь простягнув за ними ноги. Отримай я золоті підкови, я б став окрасою стайні, а тепер я для них загинув, світ позбувся мене, і всьому кінець!

Але кінець усьому, видно, ще не настав: на озері з'явився човен, а в ньому сиділо кілька молодих дівчат.

— Он пливе дерев'яний черевик! — сказала одна.

— І бідна комаха прив'язана міцно-наміцно! — сказала інша.

Вони порівнялися з черевиком, спіймали його, одна з дівчат дістала ножиці й обережно обрізала шерстинку, не заподіявши жукові аніякої шкоди. Вийшовши ж на берег, вона посадила його на траву.

— Повзи, повзи, лети, лети, коли можеш! — сказала вона йому. — Свобода — чудова річ!

І гноївик полетів просто у відчинене вікно якоїсь великої будівлі, а там стомлено опустився на тонку, м'яку, довгу гриву улюбленого царського коня, що стояв у стайні, рідній стайні жука. Жук міцно вчепився в гриву коня, намагаючись віддихатися й оговтатися від втоми.

— Ну ось я й сиджу на улюбленому царському коні, як вершник! Що я кажу?! Тепер мені все ясно! Ось це думка! І вірна! «За що кінь удостоївся золотих підков?» — запитав мене тоді коваль. Тепер-то я розумію! Він удостоївся їх через мене!

І жук знову повеселішав.

— Подорож прояснює думки! — сказав він. Сонце світило прямо на нього й світило так гарно! — Світ, врешті, не такий уже й поганий! — продовжував міркувати гноївик. — Треба лише вміти взятися за нього!

Та й як не бути світові добрим, якщо улюблений кінь імператора удостоївся золотих підков лишень тому, що на ньому їздив верхи гноївик?

— Тепер я поповзу до інших жуків і розповім, що для мене зробили! Розповім і про всі принади закордонної подорожі й скажу, що відтепер сидітиму вдома, доки кінь не зносить своїх золотих підков.